

Kulturarv Vikingstad

fortsätter på Internet - <http://kulturarv-vikingstad.com> 15 kr

Medlemstidning för Vikingstads Hembygdsförening Nr 5 2002

Ordföranden har ordet:

Vikingstad Hembygdsförening är enligt Personuppgiftslagen skyldig att informera sina medlemmar om vilka uppgifter som finns om dem i medlemsregistret.

Registret innehåller uppgifter om namn, adress, postnr, postadress, telefon, e-mailadress, funktion i föreningen samt anteckning om vilka som är hedersmedlemmar.

Avsikten med medlemsregistret är föreningsadministration i form av adressregister för utskick av "Kulturarv Vikingstad", kallelser till årsmötet och liknande.

Ansvarig för registret är Kent Sigedal tel. 013 – 21 80 88. Meddela om Du/Ni har invändningar mot att förekomma i registret.

ÖstgötaDagarna

Även i år deltog vi i arrangemanget "ÖstgötaDagarna" som i år var förlagt till helgen 21-22 september. Vi hade en mycket uppskattad konstutställning i mangårdsbyggnaden, servering av kolbullar och kaffe samt två välbesökta guidade turer genom Vikingstad samhälle. Styrelse vill härmed framföra vårt stora tack till alla som hjälpt till med "ÖstgötaDagarna".

Studiecirklar

Det stora intresse som Tore Johanssons guidade turer genom samhället rönt har

medfört en efterfrågan på någon form av uppföljning. Vi har därför beslutat att i höst starta en studiecirkel där vi genom att studera äldre fotografier drar oss till minnes hur det var förr. Kursen kommer att förläggas till Studieförbundets lokaler i Linköping då vi kommer att använda deras dataprojektor för att kunna visa fotografierna på projektorduk så att alla ska se bra

.
Kursstart tisdagen den 12 november kl 1900.

Anmälan till denna studiecirkel görs snarast till Anette Sigedal på telefon 013-21 80 88, eller via e-mail till studier@kulturarv-vikingstad.com.

2 x Johan Bergström

I Bankebergs Backgård bodde under senare delen av 1800-talet bonden Johan Bergström. Han var född 1837 och gift 1869 med Anna Cajsa Svensdotter. Den 1 april 1872 föddes sonen Johan Alfred, här fortsättningsvis kallad Johan den yngre.

Föräldrarna hade samma år kommit till Backgården i Vikingstad. I husförhörslängden för 1872 – 1875 står för dem båda antecknat "Läser väl". Den 24 oktober 1893 flyttade familjen till Folåsa Rusthåll i Rappestad.

Tack vare sin skrivkunnighet och sitt intresse för vardagens händelser började Johan den äldre att från trettio års ålder föra anteckningar om bl.a. väder och vind, sådd och skörd o.s.v. Dessa anteckningar gick sedan i arv till sonen Johan den yngre som fortsatt att föra

samma slag av anteckningar som fadern. Liksom sin far blev Johan den yngre tack vare sin skrivkunnighet och sin förmåga att uttrycka sig i både tal och skrift en synnerligen mångbetrodd man i bygden. Han var bl.a. nämndeman, ordförande i kommunalstämma och kommunalnämnd för att nu nämna några förtroendeuppdrag inom Rappe-stads socken där han bodde i sitt ägandes Backasand sedan 1918.

En gata i Rappestads tätort har uppkallats efter Johan Bergström.

Signaturen Ahl i Östgöta Correspondenten gjorde ett besök hos Johan Bergström den yngre 1942 och intervjun fanns införd i tidningen den 23 februari samma år. Jag tillåter mig citera valda stycken av densamma:

”Ute på förstukvisten till Backasand står f. nämndemannen Johan Bergström och kisar i vårsolens glans.

- Ja nog är det en konstig vinter vi har fått, maken har jag då inte sett, sedan jag kom till Backasand.

Hr Bergström vet vad han talar om. Medan andra människor pratar om väder och vind, när de inte har något annat att säga, har han fakta bakom orden. Köldknäppar, som 1867 bet i östgötaböndernas näsor, och stormar, som 1882 riste deras knutar, har han upptecknade i böcker, förvarade i chiffonjéns mörker. Det var Johan Bergström senior som började med skrivierna. Han var född 1837 och avled 1916 och brukade på sin tid Bankebergs Backgård och Folåsa Rusthåll. Far och son har spelat en ganska märklig roll i bygden. De har haft den i äldre dagar ovanliga förmågan att bruka pennan, de har haft huvudet på

skaft och ett gott omdöme, som församlingsborna satt värde på, och de har bevarat en rik skatt av berättelser och kunskaper om bygdens historia....

År 1867 började som nämnts Johan Bergströms far göra anteckningar om väderleken, men i hans efterlämnade anteckningar återfinns strödda uppgifter, inhämtade från andra håll, daterade sig så långt tillbaka i tiden som till ”Jubelåret” 1750. Egendomligt nog tycks väderleken det året ha varit snarlikt den nuvarande.

Hela denna vinter över var det mycket litet köld, vilket ock merendels bestod av rimfrost, ty en rymd häromkring (uppgiften kommer från Björkeberg) var det året snö ingen gång 6 tum djup. Isarna började något efter jul bliva någorlunda säkra, men det blev mildväder vid pålsmässotiden, som gjorde att strömmarna i början av februari blev rena för is samt sjön Roxen den 15–16.

Något före uppsteg en stor mängd nors uti mynningen av Motala strömmen, vilkens lektid annars är i slutet av mars; torka och vackert väder härpå, så att åkern blev bekväm för såning i februari.... Säden blev den bästa skör, som blivit i mannaminne.

Mikaeli natt begynte vintern så häftigt, att man uti oktober månad kunde med säkerhet köra över isarna. Kölden fortfor och mycket snö föll utan nämnvärt lenväder till 25 mars 1751.

Johan Bergström senior fick inte särskilt länge åtnjuta skolundervisning. I en termin gick han i skola hos Sven Wilhelm Åbom i Kärna – far till överlärare David Åbom i Linköping. Sedan råkade han under någon tid få ligga på lasarettet, och där träffade han en häradsskrivare, som fördrev tiden

med att träna den vakne pojken i läsning och skrivning. Hans väderleks-anteckningar rymmer inte bara torra data, utan också en del intressanta kommentarer till dagens händelser.

1873 var ett viktigt årtal för bygden, ty detta år den 1 sept. invigdes järnvägen för trafik. Vetet kostade då 30 Rdr, rågen 20, brännvinet 2 Rdr kannan och kaffet 5 Rdr 25 öre, berättar Bergström.

Den följande vintern var inte heller så olik den innevarande. Januari och februari hade ingen snö, och dagarna var nästan vårlika. Likadant var det 1–10 mars, men sedan blev det ett kraftigt yrväder och mycket snö, som dock bara låg kvar till den 16. Vid månadens slut hade det åter hunnit bli slädföre. Den 22 april kunde vårsådden ta sin början.

För 1875 har Bergström antecknat "den strängaste vintern i mannaminne", men hur många grader kallt det var får man inte veta.

År 1877 var det 24 veckors vinter, under vilken tid man inte någon gång behövde bruka vagn, och 1882 inträffade en kraftig storm, som rev av taken på åtskilliga byggnader och som bl.a. raserade Traneryds gård i Säby.

År 1888 började så nått med lindrig köld, skriver Bergström. Den 9 och 10 körde jag källan full med vatten, och det var en stor lycka, ty det blir en svår vinter, snö och stark köld. Mot slutet av månaden började det snöa, och i februari var det snö nästan varje dag och jämn köld. Natten 2 – 3 och den 3 mars blev det ett förfärligt yrväder, då många omkom eller vart förkylda. Efter vatten är mycket svårt, och att få mala vid vattenkvarn är omöjligt, men väl var det att det fanns ångkvarn vid Gismestad. Så nog vore millväder välkommet för oss. Vintern fortsatte emellertid i april och först 11 maj var det klart att så.

Mindre bister var då vintern 1890. På hösten 1889 hade utbrett sig en snuva, kallad influensa, skriver Bergström. Den angrep mer eller mindre alla familjer, men sällan med dödlig utgång. I januari 1890 var det vackra och sommarlika dagar och knappast någon köld eller snö. Något slädföre var det inte under hela februari. I mars föll snö 5-8, men annars var det mest blåst och regn. En och annan började så redan 9–10 april, och 12–19 april regnade det så att befolkningen fick ordentligt med vatten i källorna, något som de inte haft på tre år.

Ja så fortlöper anteckningarna, inte bara om väderleken, Johan Bergström senior har också antecknat varenda ox och varje får, han köpt eller sålt, och sonen har fortsatt med arbetet, ur vilket nu Nordiska museet hämtat värdefulla uppgifter...."

I samtalet med "Correns"medarbetare berättar också Johan den yngre att han minns från "Bankeberg" den sista serveringen 1893 i brännvinsboden Stenfoten, som fortfarande kvar och vars dörrar fordomdags pryddes av en soldat i kroppsstorlek från vardera Första och Andra livgrenadjärregementena.

Det var förresten sorg i ett och annat törstande hjärta, när den utskänkingen upphörde, och hr Bergström berättar med skalken i ögat om en av de mest sorgsna, som påtog hög hatt och "tvåvåningsrock" liksom på begravning, då han för sista gången njöt ställets gästfrihet."

Givetvis finns åtskilliga anekdoter i omlopp efter sådana märkesmän som Johan Bergström, far och son. En del helt säkert sanna, andra däremot i mer eller mindre friserat skick. En som jag är säker på är sann berättade 102 åriga Anna Allert då jag besökte henne på Gammelgården tre år före hennes bortgång

Anna berättar:” Den äldre Johan Bergström hade en fosterdotter som hette Augusta. I yngre dagar hade Johan den yngre till sin far framkastat önskemål om att få bli militär, vilket fadern absolut motsatte sig. Om du blir militär så kommer jag att göra dig arvslös och testamentera allt jag har till Augusta, var hans klara besked. Då svarade sonen, det gör inget för då gifter jag mig med Augusta.” Så blev det nu inte. Johan blev som sin far hemmansägare och Augusta var hans trogna husföreståndarinna ända till sin död den 3 oktober 1952. Johan Alfred levde till 16 augusti 1960 då han slutade sina dagar på Gammelgårdens ålderdomshem.

Dagböckerna som de båda Bergströmmarna skrev i finns bevarade i sockenkistan i Rappestads kyrka. För några år sedan fick jag tillfälle att titta i dessa klenoder och passade på att skriva av något av innehållet. Här några axplock ur detta rika kulturarv.

Johan den äldre skriver:

1915 Torsdagen den 1 juli mulet, lugnt, + 7, + 25 Baromet. 58, 60 köra gödsel slut hemma, plöja. (Det rörde sig alltså om lägsta och högsta temperatur respektive barometerstånd under dagen. Försättningsvis hoppar jag över dessa väderleksuppgifter, som ju kan bli lite tröttsamma att upprepa för varje dag)

Lördagen 21 augusti Konungen reser förbi. Hässja opp ärterna.

Fredagen 27 augusti Besiktning kl. 5 ef. mid. med gamla af Suber

Onsdag 6 oktober Militärofning varit här, ringa skada

Onsdagen 1 december Joh. helsulade mina Tofflor blef bra

Söndagen 23 januari Jag kyrkan.

Furustam här på kväll, föret slut

Tisdagen 22 februari Augusta hos Suber, jag dekl. Hacksta o. Sjögestad bro

Torsdagen 23 mars Köra gödsel med oxarne går bra. Johan o. Augusta hos Furustam, fest

Söndagen 2 april Om Sabbaten är det still, Jag ute litet men mycket svag

Tisdagen 4 april Jag ute länge blef sämre, arbete på vedbacken

Torsdagen 6 april Plöja potatisjorden, men oxarna elaka varit

Lördagen 22 april Jag bättre promenerer litet, köra det sågade virket hem

Söndagen 23 april Påskdag, Åska o. regn em. Jag sämre

Söndagen 30 april Fiskfäst o.Granna flickor här.

Lördagen 6 maj Göken hörs gala. Jag skral.

Fredagen 2 juni Suber hos fagen, (Här är det således Johan den yngre som skriver)

Söndagen 4 juni Far dog 1,15 em. född 19/7 1837 i Kärna

Måndagen 5 juni Till staden efter likkista m.m.

Fredagen 9 juni Till staden, hugga granris

Lördagen 10 juni begrafning kl 2 em. 28 gäster.

Söndagen 11 juni Pingst, regn hela dagen, gäster 20 st

Lördagen 1 juli Till staden. brandst. 75 årsjubileum

Lördagen 19 augusti göra 2 lattgrindar.

Invigning av Berggårds ladugård

Tisdagen 3 oktober flytta ångverket från Brostorp till Wass i Rusth

Torsdagen 2 november kl. 10 utdelning af sockerkort, bytt bagge med Ånell

1917 Tisdagen 26 april Åskan bränner ladugården vid Folåsa Berggd

Onsdagen 1 augusti. Köpt cykel, sluta meja råg, 49 rökar

Onsdagen 26 september Komm,sam tr, plocka potatis,2 flygare slås ihjäl

1918 Söndagen 13 januari tågurspårning vid Bankeberg 3 vagnar kl 8 fm.

Onsdagen 30 januari, Gårdspekulanter här

Lördagen 2 februari gården såld, Revision

Tisdagen 12 februari Bank, till staden beställa telefon

Tisdagen 19 mars Auktion här 11.302 kr.

Onsdagen 20 mars göra i ordning för flyttning

Torsdagen 21 mars Flytta till Backasand. Mottagning

Lördagen 8 juni Karin Ahlqvist brud

Tisdag 1 oktober stor järnvägsolycka vid Getå 39 döda

Tisdag 29 oktober Spanska sjukan grasserar

Fredag 13 december Bank, arfvode, socker, kaffe och Risgrynskort

Måndag 23 december Begrafning hos Viktor Johansson. Elektriska belysningen färdig.

1919 Måndagen 20 januari Min marschfärdighet 5000 met. tog 45 minuter

Fredagen 18 april Långfredag Viberg, till Solla mycket vatten så att bron rasa

Lördagen 19 juli kl.1 em.

Tingsavslutning, Skyfall på em. Doktor Eriksson här var

Torsdagen 7 augusti Åsarp byggning brinner, Auktion i Haga

Torsdagen 14 augusti På ångverket i Fogelberg, Asplund brinner

Fredagen 15 augusti Besiktning i Asplund, Lyskalas i Krongården

Måndagen 18 augusti Resa med lista för Asplund.

Onsdagen 20 augusti Resa med lista. ½ dag på ångv. i Storg.

Torsdagen 21 augusti Resa med lista. Köra gödsel 8 lass. Plöja

Söndagen 24 augusti Nordin, Gå med listan, Karl och Tilda här

Onsdagen 24 september Snöplogsfogdeval Blixt. Ångverket Brostorp

Söndagen 23 november Komm. st Viberg. Eldsvåda i Kullersbro 3 fm

Onsdagen 10 december Grisen slaktad. Väger 101 kg. Kafferep hos Törning

Fredagen 12 december Bank, hugga ved, Kycklingarna börja värpa

1920

Måndagen 5 januari Rådhusrätten kl. 10 fm.

Torsdagen 15 januari Julkalas hos Gomér.

Onsdagen 21 januari till staden, statsbidrag till skolan kom, 5.713

Torsdagen 5 februari Hugga flaggstång, Alma Wass och Ebba här

Lördagen 14 februari Bazar Bruttoinkomst 745

Torsdagen 1 april 24 herrar här, (Johans födelsedag) jorden torr för sådd

Söndagen 18 april Nordin afskedspredikar

Tisdagen 20 april Sådden i full gång. Yrväder på em.

Lördagen 1 maj Kronprinsessan Margareta död

Fredagen 21 maj till staden, Hönan lagd, Augusta kaffe i Löfhagen

Tisdagen 8 juni laga telefon. Båda benen afkörda af tåget på en dam i Bankeberg

Lördagen 7 augusti Larsson Berg 50 år. Laga och måla hinkar

Måndagen 25 oktober Vattnet i källan slut

Lördagen 4 december Bazar Brutto 1000

1921

Fredagen 8 april Solförmörkelse

Lördagen 9 april Plocka sten. Sköldstad Byggning nedbrunnen i Grund

Tisdagen 10 maj Taxering. Åskan bränner Lind Västergård

Torsdagen 1 september Vildgässen flytta

Fredagen 30 september Plocka potatis. Uljeberg ladugård Brinner

Lördagen 1 oktober Stor Fälttjänstövning

Måndagen 24 oktober Yrväder,
telefonstolpar 11 st. nedblåsta 75 cm.
snö

Tisdagen 1 november Hagel. Kyrktaket
rifvet af, ovanligt svår storm

Måndagen 12 december grisen slaktas
105 kg.

Tisdagen 13 december Gomérs
silverbröllop

Onsdagen 14 december Stycka grisen,
sälja 50 kg. Furustam

Söndagen 25 december Julotta kl. 5

Lördagen 31 december Kyrkans o.
Fattigvårdens räkenskaper klara

1922

Söndagen 1 januari Nyårsdag. Kl 10
fm Karl o. Tilda här, Klart med skolans
ränskaper.

Onsdagen 22 februari Syförening här 28
damer 2 herrar

Lördagen 25 februari mycket vatten,
lärkan

Lördagen 1 april Fäst 36 Herrar här (
Johan Bergström fyllde 50 år)

Onsdagen 5 april Fäst här 32 Herrar här

Torsdagen 6 april Yrväder mycket
snö

Fredagen 7 april 15 yngre herrar här –
Hanssons 5 gossar

Söndagen 21 maj Bigaråträden Blomma

Fredagen 9 juni Elin Lilja död

Onsdagen 15 juni Examen

Lördagen 11 augusti Vira hos
organisten

Söndagen 20 augusti Häradspetter död.
Silfverbröllop på Ax. i Enkeg.

Fredagen 25 augusti Häradsdöms
begravning

Söndagen 27 augusti

Förebudsomröstning 9.20 – 1.30 Dam
visiter

Tisdagen 17 oktober Till staden.

Augusta till Suber opererad i skank

Lördagen 2 december Bazar Brutto
1056 kronor

Fredagen 29 december Hos Viktor.
Sydbanken i Bankeberg slut

1923

Måndagen 16 april Symöte 22 damer.
Gomér död

Måndagen 21 maj Annand. Pingst.
Studentmiddag hos Alm.

Tisdagen 3 juli Båda kommunsprutorna
afprovade

Söndagen 12 augusti Ebba med man
här. Kräftfest hos Georg o. Lisa

Söndagen 11 november Gåsmiddag hos
organisten. Larsson Berg här

Torsdagen 22 november Ting. Till

staden. Sluta mattväven 63 alnar

Onsdagen 5 december Till staden.
Reption i komedi

Lördagen 8 december Bazar 1016

Brutto. Examen i Ruskeby

Måndagen 24 december hos Viktor
glögg

Tisdagen 25 december Juldag ej till
Ottan hemma hela dagen

1925

Onsdagen 29 juli Bankebergs skola
nedbrunnen

1926

Tisdagen 16 februari Berg ladugård
brinner 35 Djur

Torsdagen 17 juni Skolresa till
Stjärnorp. Åskan dödar Kalv,

Samuelsson Forsa

Lördagen 11 november Bazar Brutto

965 kr. mycket folk "Walhalls liga

Torsdagen 26 november Kronouppbörd.

Till Krongård att beskåda mjölkmaskin

Lördagen 18 december Ivar hugga ved.

Göra ritning till kök. Busstrafik Rpd.

1927

Söndagen 23 januari Folkets hus V.S.
vid Folåsa skyddshem härjat av eld

1928

Tisdagen 28 maj Ting. Wåffelfest hos
Blenda . 25 kr. skolkassan

Måndagen 27 maj Till Staden,

Hedningsssye hos Furustam

Arne Asplunder

LÄNSMUSEIOMBUDENS RESA DEN 25 MAJ

Den 25 maj samlades ett trettiotal av hembygdsföreningarnas länsmuseiombud för den årliga resan i vårt vackra Östergötland.

Vår första anhalt var Gruvstugan i Hällestad, där guiden Jan-Erik Karlström på ett mycket engagerat och kunnigt sätt guidade oss om stugan och om gruvbrytningen i Hällestad under bl a Louis De Geers ledning på 1600-talet och framåt.

Sedan gick färden vidare genom slingrande småvägar till Folkströms kapell, med sin berömda träorgel från år 1700 och som fortfarande är i bruk. Den lär ha stått i S:t Larskyrkan i Linköping, därifrån den flyttades 1767 för att så småningom komma till Folkström först år 1870. Det var fantastiskt att höra kantorn Kristin spela "Den blomstertid nu kommer" på denna klenod och hon höll också en mycket tänkvärd liten andakt.

Lunchen intog vi på gården Tyrisfall, nära länsgränserna där Östergötland, Närke och Södermanland möts. Gården har anor från 1600-talet och har under senare halvan av 1900-talet återskapats och renoverats med gamla metoder och material. Några av byggnaderna inrymde miljöer från tiden för tvåhundra år sedan.

Så fortsatte resan till Finspångs slott, där fd ordföranden i Risinge hembygdsförening, Birger Persson, förevisade Slottskapellet och kanonerna i Slottsparken. Tyvärr visas inte Finspångs slott för grupper längre, men det var ändå en mycket intressant föreläsning vi fick.

Resan avslutades med en tur till Norrköping, där vi tittade på Kanontorget och kopian av den gamla kranen från tiden då det fraktades järn från Finspång till Motala ström.

Det var en mycket uppskattad och trevlig dag i järnets tecken som vi fick vara med om. En resa som Vikingstad Hembygdsförening skulle kunna göra i vår. Det var verkligen värt en resa.

Anette Sigedal